

Türkiye’de Kültürel Mirası Korumaya Yönelik Politikaların Kamu Yönetimine Yansması “ Alan Başkanlığı Uygulaması”¹

*Batuhan MUMCU**
*Nazlı YÜCEL BATMAZ***

Özet

Bütün toplumların kendilerine özgü bir kültürleri vardır. Her kültürün ise kültürel miras olarak adlandırılan çeşitli yansmaları ortaya çıkmaktadır. Kültürel miras toplumsal bir birikimdir. Toplumların uzun süreli tarihsel birikimlerini korumak ise hem yerel hem evrensel anlamda önem taşımaktadır. Bu nedenle kültürel mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Korumaya yönelik ortaya çıkan bu yaklaşımlardan birisi ise ‘alan yönetimi’ anlayışıdır. Alan yönetimi en basit tabirle özel koruma gerektiren bölgelerde, bölgenin iç dinamiklerine özgü bir koruma ve yaşatma dengesinin oluşturulmasını ifade etmektedir. Türkiye’de ise alan yönetimi anlayışı Alan Başkanlığı yapılanması üzerinden uygulanmaktadır. Çalışma kapsamında Türk idare teşkilatında yeni bir anlayışı ifade etmesi bakımından önem taşıyan Alan Başkanlığı uygulaması incelenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle çalışma hem idari teşkilatlanma bakımından hem de kamu yönetimi anlayışında yeni bir yönetim modeli olan ‘alan yönetiminin’ incelenmesi bakımından önem taşımaktadır. Kapadokya Alan Başkanlığı ile Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı özelinde idareci ve karar alıcı pozisyonda bulunan toplamda 21 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma soruları yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak hazırlanmış ve yüz yüze uygulanmıştır. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda, Alan Başkanlığı uygulamasının pratikte kültürel mirası korumaya yönelik politikalarda etkinlik ve verimlilik sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *kültür, kültürel miras, alan yönetimi, alan başkanlığı*

¹ "Bu makale Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde savunulan Türkiye’de Kültürel Mirası Korumaya Yönelik Politikaların Kamu Yönetimine Yansması Alan Başkanlığı Uygulaması" adlı tezden üretilmiştir.

* Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, batuhan.mumcu@hbv.edu.tr, ORCID: 0009-0001-0401-1781

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nazli.batmaz@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1950-7410

The Reflection of the Policies for the Protection of Cultural Heritage in Türkiye on the Public Administration: "An Implementation of the Site Management Directorate"

Abstract

All societies have their own unique culture. On the other hand, various reflections of each culture, which are called cultural heritage, emerge. Cultural heritage is a social accumulation. Preserving the long-term historical accumulation of societies is of importance both locally and globally. For this reason, various approaches are emerging to protect the cultural heritage and transfer it to future generations. One of these emerging approaches to conservation is the concept of site management'. Site management, in the simplest terms, refers to the creation of a conservation and survival balance specific to the internal dynamics of the region in regions that require special protection. In Turkey, the site management approach is implemented through the Site Management Directorate. Within the scope of the study, the application of the Site Management Directorate, which is important in terms of expressing a new understanding in the Turkish administrative organization, has been tried to be examined. For this reason, the study is important both in terms of administrative organization and in terms of examining site management', which is a new management model in the understanding of public administration. Interviews were held with a total of 21 people, who were in the positions of administrators and decision-makers, in particular with the Cappadocia Site Management Directorate and the Çanakkale Wars and Gallipoli Historic Region Directorate . Research questions were prepared using semi-structured interview technique and applied face to face. As a result of the evaluation of the research findings, it has been determined that Site Management Directorate provides effectiveness and efficiency in policies for the protection of cultural heritage in practice.

Keywords: *culture, cultural heritage, site management, field presidency*

1. Giriş

Dünya üzerinde yaşayan bütün toplumların geçmişten süregelen birikimleri mevcuttur. Kültürel miras ise tüm bu birikimlerin gözle görülen veya görülmeyen tüm birikimlerinin bir toplamıdır. Kültürel mirası sadece bir ulusa ait bir değer olarak görmek doğru bir yaklaşım değildir. Günümüzde kabul gören anlayış, kültürel mirasın somut ve somut olmayan tüm çeşitlilikleriyle birlikte tüm dünyaya atfedilen bir kavram haline geldiğidir. Bu nedenle kültürel mirasın evrensel nitelik taşıdığı daimi olarak vurgulanmaktadır. Aynı zamanda sosyal bilimler perspektifinde kültürel miras kavramsallaştırılmasının ‘koruma’ anlayışıyla birlikte gerçekleştirildiği unutulmamalıdır.

İnsanlığın ortak mirasını gelecek kuşaklara aktarmak tüm dünya devletlerince bir ödev haline gelmektedir. Ulusların kendi zenginliklerine sahip çıkmalarının yanı sıra koruma anlayışını güçlendirici çeşitli yasal düzenlemeler ve örgütler de bulunmaktadır. Bu yasal düzenlemeler çeşitlilik göstermekle birlikte başlıcalarına Venedik Tüzüğü, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi,

Avrupa Kentsel Şartı ile Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Malların Korunmasına Dair Lahey Sözleşmesi örnek gösterilebilir. Aynı zamanda koruma alanında faaliyet gösteren UNESCO, ICOMOS, ICCROM, IUCN, ICOM ve CIIC gibi uluslararası örgütler bulunmaktadır.

Koruma anlayışının evrensel nitelik kazanması, koruma alanında faaliyet gösteren örgütler tarafından öncelik haline getirilmektedir. Bu anlamda devletlerce çeşitli koruma politikaları üretilmektedir. Bu politikalarından biri ise çalışmaya konu olan ‘alan yönetimi’ anlayışının geliştirilmesidir. Alan yönetimi anlayışı, evrensel koruma ilkeleri çerçevesinde bir yönetim ve denetim mekanizmasının oluşturulmasını ifade etmektedir. Bu nedenle özellikle UNESCO gibi örgütlerin tarif ettiği bir koruma anlayışına çağrışım yapmaktadır.

Türkiye’de koruma anlayışının gelişmesi ise Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası yasal düzenlemeler ve idari yapılanmalar nezdinde değerlendirilmektedir. Günümüzde koruma anlayışında yetkili kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı’dır. Yasal düzenlemeler ise 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Alan yönetimi anlayışının uygulanmaya çalışıldığı birimler olan Alan Başkanlıkları ise Kültür ve Turizm Bakanlığı uhdesinde faaliyetlerini yürütmektedir.

Çalışmanın amacı Türk idare teşkilatında yeni bir anlayışı ifade etmesi bakımından önem taşıyan Alan Başkanlığı uygulamasının kamu yönetimine yansımalarının incelenmesidir. Çalışma, hem kamu yönetimi literatürü açısından ‘alan yönetimi’ kavramına değinmesi hem de konuya ilişkin olarak literatürde ‘Alan Başkanlığı’ modelini inceleyen ilk örneklerden birini oluşturması itibarıyla önem taşımaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde kültür, kültürel miras, alan yönetimi gibi temel kavramlar ile kültürel miras ve kent ilişkisine değinilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye’deki Alan Başkanlığı örneklerine kısaca değinilmiştir. Dördüncü başlık altında ise saha araştırmasında elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma kapsamında Kapadokya Alan Başkanlığı ile Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı özelinde idareci ve karar alıcı pozisyonda bulunan toplamda 21 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak yüz yüze uygulanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında kültür, kültürel miras, alan yönetimi kavramları açıklanmış, kentsel alanlarda kültürel miras ilişkisi değerlendirilmiştir. Kültürel miras kavramına ilişkin tanımlar konuyla ilgisi itibarıyla somut kültür varlıkları üzerinden incelenmiştir.

2.1.Kültür ve Kültürel Miras

Kültür, pek çok disiplinin inceleme konusu haline gelmiş ve buna bağlı olarak da pek çok tanımı olan bir kavramdır. Özellikle sosyal bilimlerin çeşitli dallarında sıklıkla kültür kavramına ilişkin tanımlamalara rastlanmaktadır. Kavrama ilişkin çeşitli tanımlamalar hem anlamsal bir zenginlik yaratırken, aynı zamanda karmaşıklığa da yol açabilmektedir. Arapça kökenli bir sözcük olan kültür, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde *‘tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere ilemede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin’* olarak tanımlanmıştır (sozluk.gov.tr, 2023).

Kültür kavramının türettiği bir diğer tanım ise kültürel miras kavramıdır. Kültürel mirasın ne olduğu ise konuya ilişkin kanundaki tanımla daha iyi anlaşılabilir. Türkiye’de doğrudan kültürel mirasla ilişkili mevzuat 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’dur. Kanunda kültür varlıkları ve tabiat varlıklarının ne olduğu açık bir şekilde tanımlanmıştır. Buna göre kültür varlıkları *‘tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar’* olarak tanımlanırken, tabiat varlıkları ise *‘jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler’* olarak tanımlanmıştır (mevzuat.gov.tr, 2023).

Kültür varlıklarından söz edilirken sıklıkla ‘kültürel miras’ kavramının kullanıldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Geçmiş dönemlere ait gelenek ve görenekler gibi sözlü tarih unsurları, taşınır ve taşınmaz tarihi eserler kültürel miras kavramına ilişkin güçlü çağrışımları ortaya koymaktadır (Ülgen, 2020:10-14). Bu anlamda kültürel mirası, somut ve somut olmayan kültürel miras olarak incelemek mümkün olabilmektedir. Somut olmayan kültürel miras *‘toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, performanslar, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar’* olarak tanımlanmıştır (unesco.org.tr,2023).

1972 yılında UNESCO tarafından ‘Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme’ kabul edilmiştir. Bu sözleşmeye göre ‘anıtlar, yapı toplulukları ve sitler’ kültürel miras sayılmış ve somut kültürel miras olarak adlandırılmıştır (unesco.org.tr, 2023). Somut kültürel miras öğeleri ise tablolar, heykeller, arkeolojik buluntular gibi taşınır kültürel miras varlıkları ile anıtlar, arkeolojik sit alanları, tarihi kent dokuları gibi taşınmaz kültürel miras varlıkları olarak ikili bir ayırımla sınıflandırılmıştır (Ünsal ve Pulhan, 2012:34).

2.2.Kültürel Miras ve Kent

Kültürel miras en basit tabirle geçmiş ve gelecek arasında bir köprü vazifesi taşımaktadır. Karmaşık görünen tarihsel süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan kültürel miras, farklı toplumların değişen değer sistemlerinin bir yorumunu ifade etmektedir. Bu yorumlamalar kültürel mirası şekillendiren ve kategorize eden nitelikler taşımaktadır (Zancheti, 2002:20). Kavramın ortaya çıkışı pratikte nesnelere atfedilen önemle ilişkilidir. Bir anlamda kültürel mirasın kavramsal gerçekliğiyle, koruma ve muhafaza etme anlayışını da kendisiyle birlikte geliştirdiği söylenebilir (Japanese Agency for Cultural Affairs, 1996).

Toplumsal kimliğin oluşması, kentsel mekânların gelişimi ile doğru orantılıdır. Bu anlamda kentsel mekânların toplumu bir araya getiren ve toplumsal kültürün ürünlerinin ortaya çıktığı alanlar olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Kentsel mekânlar, fiziksel özellikleri barındırmalarıyla bir nitelik kazanır. Fakat bunların yanı sıra aynı zamanda toplumsal bir birikimin ürünlerini de barındırmaktadır. Kentlerin tüm yapısal ürünleri, tarihi süreçlerin içerisinde geçerek kentsel bir mirası oluşturmaktadır (Yücel Batmaz ve Biçici, 2021: 99-100).

Günümüzde kentsel canlandırma politikaları kültürel ve doğal miras unsurlarını içerisinde barındıran stratejilerle daha görünür bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Buradaki tutarlılık, somut ve görünür nitelikteki varlıkları tanımlamanın daha kolay olmasıyla ilişkilidir. Somut kültür varlıklarını tanımlamak, yönetmek ve değerlendirmek benzer alanları yeniden oluşturmak açısından daha kolaydır (Bianchini ve Parkinson, 1993).

2.3.Alan Yönetimi

Tarih boyunca yaşanan önemli birtakım olaylar, koruma anlayışının yayılmasına ve önem kazanmasına yol açmıştır. Örneğin Hristiyanlığın doğuşundan itibaren koruma anlayışının dinsel niteliklere dayanarak güç kazandığını ileri sürmek mümkündür. Fransız İhtilali sonrası ise yağmacılık olaylarına karşı tepkisel bir tutumun oluştuğu düşünülmektedir. 19. Yüzyıla gelindiğinde Sanayi Devrimi ile birlikte tarihsel nitelik gösteren kentlere karşı ilginin artması, İkinci Dünya Savaşı sonrası ise kentlerin uğradığı tahribatlar sonucu koruma anlayışının kentsel niteliğe büründüğü ifade edilebilmektedir. Tarihsel seyir içerisinde yaşanan bu gibi olaylar koruma anlayışında daha bütüncül bir yaklaşımın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. (Güler ve Ekinci, 2010:4-5; Ekinci, 2009: 79-80).

Alan yönetimi kavramı bütüncül bir koruma anlayışını ifade etmektedir. Bu bütüncüllüğün içerisinde alana dair tüm bilgilerin sistematik olarak bir araya getirilmesi, birleştirilmesi ve güçlü karar mekanizmalarının oluşturulması yer almaktadır. Böylelikle korunması gereken alana özgü değerlerin doğru ve sağlıklı bir şekilde ifade edilmesi öncelenmektedir (Bahçeci, 2004: 10-11).

Alan yönetimi ‘alanın geliştirilmesine ve çeşitli eşgüdüm yolları içinde problemlerle baş edebilmeye yönelik net bir fikre ve belirli politikalara sahip olmak’ anlamına gelmektedir (Ulasan, 2016:375). Kavram zaman içerisinde gelişmiş ve kültürel mirası koruma anlayışı içerisinde kendine bir yer edinmiştir. Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik’te alan yönetimi ; ‘sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler’ olarak tanımlanmaktadır (Kurum ve Kuruluş Yönetmeliği, 2021).

Alan yönetimi uygulanırken alan sınırlarının doğru tespit edilmesi, alan yönetim planlarının rehber nitelik göstermesi, alanın değerini artıracak mali kaynakların oluşturulması, kültürel potansiyeli artıracak ulusal ve uluslararası nitelikli politikaların oluşturulması, bölgesel kalkınmayı destekleyecek politikaların üretilmesi, yönetim alanlarında çeşitli paydaşlarla işbirliği sağlanması, koruma alanlarında uluslararası koruma politikalarının uygulanması ve alan yönetiminde yetkin personelin istihdam edilmesi hedeflenmelidir (mevzuat.gov.tr, 2023). Kültürel miras alanında doğru ve etkin koruma sağlayacak bir yönetim mekanizmasının oluşturulması önem taşımaktadır.

3.Türkiye’de Alan Yönetimi Uygulamaları

Alan yönetimi uygulaması karışık ve dinamik süreçlerin toplamını ifade etmektedir. Korunacak alanın doğal, beşeri ve sosyal tüm unsurları göz önünde bulundurularak şeffaf ve esnek bir karar alma süreci oluşturulması gerekmektedir (Çolakkadıoğlu, 2012:2). Aynı zamanda yönetimin kapsamı içerisinde yer alan unsurlar kadar yer almayan unsurlarında bilinmesi, yasal düzlemde sorunlarla karşı karşıya kalınmaması açısından önem taşımaktadır (Ulasan, 2016:389). Alan yönetimi uygulamasında gerekli analizlerin yapılması, vizyon ve hedeflerin belirlenmesi, alan yönetim sistemlerinin oluşturulması, gerekli denetim ve güncellemelerin yapılması alan yönetiminin kapsamının ve uygulama planlarının belirlenmesinde önem taşımaktadır (Akça, 2017:590).

Türkiye’de alan yönetimi uygulaması Alan Başkanlıkları üzerinden yürütülmektedir. Alan Başkanlıkları birbirleriyle koordineli birimler tarafından oluşturulmuştur. Kurulan birimlerin görev ve tanımları mevzuatta açık bir şekilde tanımlanmıştır. İlgili birimler Alan Başkanı, Danışma Kurulu, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu ile Denetleme Biriminden oluşmaktadır (teftiş.ktb.gov.tr, 2023).

Türkiye’de kültürel mirası koruma politikalarının geçmişine bakıldığında Cumhuriyet öncesi ve sonrası çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Günümüzde ise

bu düzenlemelere en yeni örnek Alan Başkanlığı uygulamasıdır. Alan Başkanlığı’nın kuruluş gerekçelerine baktığımız zaman bahse konu iki Alan Başkanlığı uygulaması açısından farklılıklar mevcuttur.

İlk olarak Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı’nın kurulmasının ana sebebi Çanakkale Boğazı’nın yüzyıllar boyunca süregelen stratejik değerinden kaynaklanmaktadır. Çanakkale Savaşlarında hayatını vatan için veren şehitlerin kabirlerini tespit ederek himaye altına almak, yaşanan tarihi olayların tüm gerçekliğiyle anısının yatılmasını sağlamak, bölgede can vermiş düşman askerlerinin de anılmasına imkân sağlamak adına ulusal ve uluslararası bir anma turizmi oluşturmak adına ÇATAB kurulmuştur. Bölgede kurulan Başkanlık, alanı bölgenin zarar görmeden kalkınması ve geçimini sağlayabilmesi için disiplinli bir anlayış ve bütüncül bakış açısıyla kurulmuştur (ÇATAB, 2016).

İkinci olarak Kapadokya Alan Başkanlığı, Kapadokya’nın farklı bir yönetim şekliyle idare edilmesi ihtiyacıyla kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Kapadokya Alan Başkanlığı’nın birçok görevi bulunmakla beraber asli görevi Kapadokya sınırlarının kültürel ve tarihî değerleriyle jeomorfolojik/jeolojik dokusunun ve doğal kaynaklarının yaşatılması, korunması, tanıtılması, geliştirilmesi, planlanması, gelecek kuşaklara aktarılması, denetlenmesi ve yönetilmesiyle turizm aktivitelerinin planlanması, teşvik edilmesi ve geliştirilmesi sağlamaktır. (KTB, 2021a).

4.Saha Araştırması

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, evreni ve örnekleme anlatılarak araştırma bulgularının değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılara toplamda 12 tane soru sorulmuştur. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için sorulan sorular aşağıda yer almaktadır;

- Alan Başkanlığı’nın kuruluşundan önceki dönemde, bölgenin korunmasıyla ilgili strateji ve politikaları belirleyen kurum ve kuruluşların kendi aralarındaki koordinasyonuyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?
- Alan Başkanlığı uygulamasına geçilmeden önceki dönemde, korunması gereken kültür varlıklarının koruma statüsü hangi önceliklere göre belirlenmekteydi?
- Kültürel miras alanlarında koruma politikalarının ayrı bir yönetsel anlayışla uygulanması durumunun bir yetki karmaşasına yol açacağını düşünüyor musunuz? Bu konu hakkında değerlendirmeleriniz nelerdir?
- Yönetim modelinin değişmesi, hedeflenen potansiyele daha hızlı ve sürdürülebilir yollardan ulaşabilmeyi sağlayabilir mi? Bu konu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Alan Başkanlığı uygulamasına geçilmeden önce kültür varlıklarını korumaya yönelik hazırlanan yasal mevzuat, yerel yönetimlerin yetkilerini sınırlamakta mıydı? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?
- Alan Başkanlığı kurulmadan önceki yönetim biçiminde paydaşlar hangi faaliyet ve uygulamalara aktif olarak katılım sağlıyorlardı?
- Alan yönetimi anlayışı çerçevesinde Türkiye’deki koruma politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Alan yönetiminin sınırları belirlenirken nasıl bir öncelik sıralaması yapıldığını ifade edebilirsiniz?
- Alan Başkanlığı yönetim modeline geçilmesi alanının koruma ve planlama faaliyetlerini merkezden alınan kararlar yerine yereldeki talep ve ihtiyaçları gözeten ve sorunlara hızlı müdahale edebilen bir uygulamaya geçilmesini sağlayabilecek midir?
- Alan Başkanlığının bütçesinin, merkezi idarenin yanı sıra yerel yönetimler ve bölgede faaliyet gösteren işletmelerden elde edilen gelirlerden sağlanması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
- Alan Başkanlığı yönetim modelinin bölgesel kalkınmayı destekleyecek ve turizm potansiyelini artıracak uygulamaları ortaya koyabileceğini düşünüyor musunuz?
- Alan başkanlığının yetkilerine baktığımızda yerel yönetimlerin yetkilerinin sınırlandırıldığını düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Araştırma sorularının içeriğine göre aşağıdaki sınıflandırma yapılarak araştırma bulguları değerlendirilmiştir;

- Eşgüdüm ve Koordinasyon
- Koruma Statüsü ve Alan Yönetiminin Sınırları
- Koruma Politikalarının Uygulanması
- Sürdürülebilirlik ve Bölgesel Kalkınma
- Bütçe ve Paydaşlar
- Yetki Sınırlaması

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kültürel miras alanlarında korumaya yönelik olarak oluşturulan politikalardan biri alan yönetimi anlayışıdır. Çalışmanın temel amacı, alan yönetimi politikalarının Türk kamu yönetimindeki yansımalarını incelemektir. Bu incelemeyi yaparken baz alınacak referans ise Alan Başkanlığı modeli olarak belirlenmiştir. Koruma

politikası olarak alan yönetimi, uluslararası ölçekte kabul gören bir anlayışı ifade eder. Alan yönetiminin Türk idari teşkilat yapısındaki karşılığı Alan Başkanlık modelidir. Alan Başkanlık modeli Türkiye’de ilk olarak 2014 yılında Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı ile Çanakkale’de uygulanmaya başlanmıştır. İlerleyen süreçte 2019 yılında Kapadokya Alan Başkanlığı’nın kurulması ile Nevşehir’de ikinci örneğini fiiliyata geçirmiştir. Uluslararası bir yönetim anlayışının örnek alınarak, ulusal ölçekli bir uygulamanın ortaya çıkartıldığı bu iki Başkanlık modeli Türk idare teşkilatında yeni bir kurumsal yapıyı ifade etmektedir. Yapılan literatür ve saha araştırmaları, yeni bir yönetim anlayışını ve yönetim uygulamasını inceleyen ilk örneklerden biridir. Aynı zamanda Alan Başkanlık modeli Türk idare teşkilat yapılanmasındaki yeni bir kavramı ifade etmesi hususunda önem taşımaktadır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın kavramsal çerçevesi literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Saha araştırması sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan ‘yarı yapılandırılmış mülakat’ tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın konusu itibarıyla doğrudan idareci ve karar alıcı pozisyondaki kişiler ile görüşülmüştür.

4.3. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma kapsamında Nevşehir ilinde Kapadokya Alan Başkanlığı, Çanakkale ilinde ise Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı’ndan temsilciler ve konuya vakıf komisyon üyeleri ile görüşülmüştür. Ek olarak Alan Başkanlığı uygulama sınırları içinde doğrudan ilgisi olabilecek belediyelerin başkanları ile görüşmeler yapılmıştır. Nevşehir ilinde Ürgüp, Avanos, Uçhisar ve Ortahisar Belediyeleri seçilmiş; Çanakkale ilinde ise Eceabat, Gelibolu ve Çanakkale Belediyeleri seçilmiştir. Bu kapsamda Nevşehir’de 11 kişi ve Çanakkale’de 10 kişi ile görüşülmüştür.

4.4. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Araştırma bulguları değerlendirilirken Kapadokya Alan Başkanlığı ile Çanakkale Savaşları ve Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı üzerinden iki ayrı değerlendirme yapılmıştır. Her iki Alan Başkanlığı uygulamasının farklı bölgelerde olması ve birbirlerinden genel olarak farklı statüler taşıması nedeniyle çalışmanın sonunda bir değerlendirme yapılmıştır.

4.4.1.Eşgüdüm ve Koordinasyona İlişkin Değerlendirme

Alan Başkanlığı’nın kuruluşundan önceki dönemde koordinasyonun nasıl yürütüldüğüne ilişkin olarak ‘Alan Başkanlığı’nın kuruluşundan önceki dönemde, bölgenin korunmasıyla ilgili strateji ve politikaları belirleyen kurum ve kuruluşların kendi aralarındaki koordinasyonu ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeciden 8 tanesi Alan Başkanlığı kurulmadan önceki süreçte bir koordinasyonsuzluk olduğunu düşünmektedir.
- Bu görüşmeciler aynı zamanda süreçlerin yavaş işlediğini, kurumsal anlamda çok başlılığın olduğunu ve bunun ağır bir bürokrasiye yol açtığını düşünmektedir.
- Diğer üç görüşmeciden bir tanesi kurumların kendi aralarında bir koordinasyon sıkıntısı yaşamadıklarını fakat süreçlerin çok uzun ve bölgenin yapısı itibarıyla çakışan alanlara bağlı olarak sıkıntılı olduğunu ifade etmektedir.
- Kalan iki görüşmeci ise koordinasyon konusunda belirli bir fikir sahibi olmadıklarını fakat Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemde çok başlı bir yapılanmanın olduğunu ifade etmiştir.
- 11 görüşmeciden 9 tanesi Alan Başkanlığı’nın kurulmasıyla birlikte bölgedeki koordinasyon eksikliğinin giderildiğini ve çok başlılığın ortadan kaldırıldığını ifade etmiştir. Diğer iki görüşmeci bu konuda fikir beyan etmemiştir.

Gelen cevaplar doğrultusunda Kapadokya Bölgesi’nde Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemde bir koordinasyonsuzluk problemi olduğu, iş ve işlemlerin süresinin çok yavaş ilerlediği, bölgenin çok katmanlı yapısından dolayı ağır bir bürokratik yapılanmanın olduğu ileri sürülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 9 kişi bölgede birden fazla kurumun yetki gösterdiğini ifade etmiştir. Görüşmeciler bölgede bir koordinasyon eksikliği olduğunu dile getirmişlerdir.
- Koordinasyon eksikliği olduğunu düşünen 5 görüşmeci, Alan Başkanlığı’nın kuruluş amacının koordinasyon sorunlarının çözülmek istenmesi olduğunu ifade etmiştir.
- Koordinasyon eksikliği olduğunu düşünen görüşmeciler arasında kararların yavaş alınması, bütçe ve mevzuata dayalı sıkıntılar, ağır bürokrasi ve yetki karmaşası gibi çeşitli problemler de olduğu ifade edilmiştir.
- 10 görüşmeci arasından 1 kişi Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemde koordinasyon sıkıntısı yaşanmadığını ve durumun daha iyi olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda uygulama ve mevzuatın paralellik gösterdiğini ve çalışan personellerin sosyal hayata daha çok adapte işler yaptığını dile getirmiştir.

Görüşmecilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda Alan Başkanlığı kuruluşundan önceki dönemde kurumların kendi aralarındaki koordinasyonun

zayıf kaldığı ileri sürülebilir. Karar alma süreçlerinin yavaş ilerlediği ve ağır bir bürokratik yapılanmanın olduğu düşünülebilir.

İkinci olarak katılımcılara ‘*Kültürel miras alanlarında koruma politikalarının ayrı bir yönetsel anlayışla uygulanması durumunun bir yetki karmaşasına yol açacağını düşünüyor musunuz? Bu konu hakkında değerlendirmeleriniz nelerdir?*’ şeklinde bir soru yöneltmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmecinin tamamı koruma politikalarının ayrı bir yönetsel anlayışla uygulanmasının yetki karmaşasına yol açacağını düşünmemektedir.
- Bu görüşmecilerden 8 tanesi Alan Başkanlığı kurulmasının yetkinin tek elde toplanmasıyla karmaşıklığı giderici bir fonksiyon kazandığını düşünmektedir.
- Görüşmeciler arasında konuya ilişkin farklı önerilerde bulunan üç kişi bulunmaktadır. Bu görüşmecilerden ilki ‘oluşabilecek yetki karmaşasının politik sebeplere bağlı olarak ortaya çıkabileceğini ve mevcut Alan Başkanlığı personelinin bölgeyi çok iyi tanımadığını’ ileri sürmektedir.
- İkincisi ‘Alan Başkanlığı’nın bir sadeleştirme getirdiğini fakat Valilik makamının da devlet otoritesini temsilen yetki sınırları içine dâhil edilmesi gerektiğini’ düşünmektedir.
- Üçüncüsü ‘yetki karmaşası olmadığını çünkü yetkinin kendisinden alındığını ve yetki karmaşası yaşayabilecek bir durumun içinde olmadığını’ düşünmektedir.

Gelen cevaplar doğrultusunda kültürel miras alanlarında uygulanan yeni yönetsel anlayışın, yetki karmaşası problemini ortadan kaldırdığı ileri sürülebilir. Buna bağlı olarak Kapadokya Bölgesi’nde Alan Başkanlığı kurulmasının yetkiyi tek elde toplayan, yönetsel anlamda iyileşme sağlayan ve süreçleri hızlandıran uygulamaları ortaya koyduğu düşünülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 7 kişi yetki karmaşasına yol açacağını düşünmemektedir.
- Yetki karmaşasına yol açmayacağını söyleyen 7 görüşmeci, Alan Başkanlığı uygulamasının karmaşıklığı giderici bir işleve sahip olduğunu düşünmektedir. Bu konuda 1 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın kanundan gelen yetkilerini ısrarlı bir şekilde uygulayarak saygınlık kazandığını belirtmiştir. Diğer bir görüşmeci ise Alan Başkanlığı’nın yetki karmaşasına yol açmayacak bir kurumsal hafızası olduğunu ifade etmiştir.
- Başka bir görüşmeci, özel yönetim alanlarında emir-komutayı korumak ve tek elden yönetimi sağlamanın önemli olduğunu ifade etmiştir.

- Başka bir görüşmeci yetki karmaşasının, yetkinin derecesine ve sınırlarına bağlı olduğunu düşünerek liyakatli seçimlerin yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır.
- Başka bir görüşmeci Alan Başkanlığı’nın hızlı karar alıcı bir mekanizma olduğunu fakat mevzuattaki birtakım uygulama eksikliklerinin giderilmesi gerektiğini düşünmektedir.
- 10 görüşmeci arasından 1 görüşmeci ise yönetim anlayışının değişmesinin yetki karmaşasına yol açmayacağını fakat bunun Alan Başkanlığı’na bağlı olmayan, alanında uzman kişilerden oluşan ‘bağımsız bir komisyon’ yoluyla gerçekleştirilebileceğini düşünmektedir.
- 10 görüşmeci arasından 2 kişi yetki karmaşası yaşandığını düşünmektedir.
- Yetki karmaşası yarattığını düşünen 1 görüşmeci, bu durumun kurumun ilk kurulduğu zamanlarda yoğun bir şekilde yaşandığını fakat zaman içerisinde azalmaya başladığını ifade etmiştir. Yetki karmaşasını ise diğer kurumlar nezdinde başta kabul edilemezliğe, kanunların ve yetkilerin iyi anlaşılmasına bağlamaktadır.
- Yetki karmaşası yaşandığını düşünen diğer görüşmeci ise, koruma kurulunun kalktığını ve idarenin tek bir kişiye bırakıldığını düşünmektedir.

Verilen cevaplar doğrultusunda yönetim anlayışının değişmesinin bir yetki karmaşasına yol açmayacağı düşünülebilir. Aynı şekilde Alan Başkanlığı uygulamasının karar mekanizması ve farklı kurumların yetkilerini tek elden sağlayıcı bir kurum haline gelmesiyle, yetki karmaşası problemini çözdüğü düşünülebilir.

4.4.2. Koruma Statüsü ve Alan Yönetimi Sınırlarına İlişkin Değerlendirme

Alan Başkanlığı kuruluşundan önceki dönemde koruma statüsünün anlaşılmasına ilişkin olarak katılımcılara ‘Alan Başkanlığı uygulamasına geçilmeden önceki dönemde, korunması gereken kültür varlıklarının koruma statüsü hangi önceliklere göre belirlenmekteydi?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeciden 7 tanesi koruma statüsünün 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre belirlendiğini ifade etmişlerdir. Alan Başkanlığı kurulmadan önce ve kurulduktan sonra da mevzuatta düzenlenen kurallar çerçevesinde korumanın yapıldığını ifade etmişlerdir.
- 11 görüşmeciden 3 tanesi statünün koruma kurulu kararlarına göre belirlendiğini ifade etmişlerdir.

- 11 görüşmeciden 1 kişi koruma statüsü konusunda, yetki karmaşasına bağlı olarak sıkıntılar yaşandığını söylemiştir.

İlgili soru ile ölçülmek istenen katılımcıların konuya ilişkin bilgi düzeyleridir. Salt çoğunluğa göre katılımcıların koruma statüsünün belirlenmesi hususlarında bilgi sahibi oldukları ileri sürülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 5 kişi alanın 1973 yılında Milli Park ilan edildiğini ifade etmiştir. Geçerli mevzuatın Milli Parklar Kanunu olduğunu söylemişlerdir.
- Bu görüşmeciler arasından bir kişi ilke kararları doğrultusunda 1980 yılında bütüncül sit ilanı yapıldığını, 1992 yılında doğal sit statüsünün belirlendiğini, 1999 ve 2006 yıllarında yine çeşitli sit ilanları yapıldığını ifade etmiştir. Yine Başka bir görüşmeci 2002 yılından sonra uzun devreli gelişim planlarında koruma statüsünün türlerinin planlandığını ifade etmiştir.
- 2 görüşmeci koruma kurulunun belirlediği bir statü olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşmecilerden biri bölgedeki her türlü iş ve eylem ile denetimi koruma kurulunun yürüttüğünü ifade etmiştir.
- 2 görüşmeci 2863 sayılı Kanuna göre belirlendiğini dile getirmiştir.
- Başka bir görüşmeci ise mevzuat açısından bir değişiklik olmadığını ifade etmiştir. Sit derecelendirmelerinin ve önceliklerinin aynı kaldığını belirtmiştir.
- Başka bir görüşmeci ise çok bilgi sahibi olmadığını fakat her kurumun kültürünün farklı olduğunu, Orman Bakanlığı ile Kültür Bakanlığı’nın koruma kültürlerinin farklılık gösterdiğini ifade etmiştir.

İlgili soru ile ölçülmek istenen katılımcıların konuya ilişkin bilgi düzeyleridir. Salt çoğunluğa göre katılımcıların koruma statüsünün belirlenmesi hususlarında bilgi sahibi oldukları ileri sürülebilir.

İkinci olarak katılımcılara ‘Alan yönetiminin sınırları belirlenirken nasıl bir öncelik sıralaması yapıldığını ifade edebilirsiniz?’ sorusu yöneltilmiştir. Gelen cevaplar çoğunlukla spesifikdir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- Katılımcıların cevapları çok fazla benzerlik göstermemektedir.
- 2 görüşmeci topoğrafik olarak sınırların belirlendiğini söylemiştir. Bu görüşmeciden biri sınırlar belirlenirken mülkiyet esaslı bir sınır çizilmesi gerektiği eleştirisi yapmıştır.
- 2 görüşmeci mevzuatla belirlenen sit derecelendirilmesine uyulduğunu söylemiştir.

- 1 görüşmeci tüm belediye sınırlarının dâhil edildiğini söylemiştir.
- 4 görüşmeci Nevşehir merkezin sınırlar içine dâhil edilmediğini söylemiştir. Bunlardan 2 tanesi sınırlar belirlenirken siyasi müdahalelerin olduğunu düşünmektedir.
- 3 görüşmeci aynı özellik gösteren Kapadokya Bölgesi’nin sınır olarak belirlendiğini söylemiştir.
- 1 görüşmeci yetki karmaşasının en yoğun olarak yaşandığı yerlerin sınırlar içine dâhil edildiğini söylemiştir.
- 1 görüşmeci herhangi bir fikri olmadığını söylemiştir.
- 1 görüşmeci ise haritalandırma sistemine göre sınırların belirlendiğini söylemiştir. Farklı özellikte gösteren sit alanlarını tek bir harita üzerinde çakıştırarak, UNESCO miras listesindeki alanlara ve doğal eşiklere dikkat ettiklerini ifade etmiştir.

Alan yönetiminin sınırlarının nasıl belirlendiğine ilişkin katılımcılar arasında net bir fikir birliği sağlanamamıştır.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 6 kişi milli park sınırlarının koordinatlarının alındığını ifade etmiştir. 4 görüşmeci aynı zamanda alan sınırlarına dâhil edilmeyen bölgeler olduğunu ifade etmiştir. 2 görüşmeci bu bölgelerin ‘hikâyeyi yarım bırakmayacak şekilde’ bağlantı noktaları ile çözülebileceğini ve bu kavramın 2863 sayılı Kanun’da yer aldığını söylemiştir.
- 10 görüşmeci arasından 3 kişi tarihi savaş alanı olarak belirlenen yerlerin sınır olarak alındığını ifade etmiştir. Bir görüşmeci buna ek olarak önceliğin anıtlar, şehitlikler ve gazi köyler olduğunu; kanunun amacının ise ‘harp tarihi esaslarına göre korumak’ olduğunu ifade etmiştir.
- 10 görüşmeci arasından 1 kişi sınırların tamamen Alan Başkanlığı yetkisinde ve yetki sınırlarının çok üzerinde bir şekilde politik olarak belirlendiğini ileri sürmektedir.

İlgili soru ile ölçülmek istenen katılımcıların konuya ilişkin bilgi düzeyleridir. Verilen cevaplar doğrultusunda katılımcıların alan sınırlarının belirlenmesi hususlarında bilgi sahibi oldukları ileri sürülebilir.

4.4.3. Koruma Politikalarının Uygulanmasına İlişkin Değerlendirme

Koruma politikalarının uygulanmasına ilişkin olarak katılımcılara öncelikle ‘Alan Başkanlığı yönetim modeline geçilmesi alanının koruma ve planlama faaliyetlerini merkezden alınan kararlar yerine yereldeki talep ve ihtiyaçları gözeten ve sorunlara hızlı müdahale edebilen bir uygulamaya geçilmesini sağlayabilecek midir?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeciden 9’u konuya pozitif olarak yaklaşmaktadır. Bu görüşmeciler arasından 4’ü üst ölçek planları hazırlanmasının bölgesel dinamikleri canlandıracağını ifade etmişlerdir.
- Pozitif bakış açısına sahip görüşmeciler yerelle iyi ilişkiler kurulduğunu, sorunlara hızlı müdahale edildiğini ve ihtiyaçlara doğru cevaplar verilebileceğini belirtmişlerdir.
- Pozitif bakış açısına sahip olan 2 görüşmeci, Alan Başkanlığı öncesi dönemde yetki çakışmasının ve ağır bürokrasinin olduğunu, Alan Başkanlığı uygulamasının ise bu karmaşık yapıya çözüm getirdiğini dile getirmiştir.
- 11 görüşmeciden 2 tanesi olumsuz bir yaklaşım sergilemektedir.
- Olumsuz bakış açısına sahip bir görüşmeci durumu politik değerlendirdiğini ve yeni yönetim modelinin yerele duyarsız kaldığını ifade etmiştir.
- Olumsuz bakış açısına sahip olan diğer görüşmeci ise yeni yönetim modelinin bölgeyi yavaşlattığını, bunun sebebinin ise Alan Başkanlığı’nın henüz idari ve kurumsal alt yapısının oturmamasına bağlı olduğunu söylemiştir.

Verilen cevaplar arasındaki çoğunluğa göre, Alan Başkanlığı modelinin planlama faaliyetlerinde yereldeki talep ve ihtiyaçlara cevap verebilecek uygulayıcı bir idare olduğu ileri sürülebilir. Aynı zamanda koruma faaliyetlerinde hızlı müdahale edebilen bir yapılanmaya sahip olduğu düşünülebilir. Bunlara ek olarak Alan Başkanlığı yönetim modelinin yerinden yönetim ilkesini benimseyen ve uygulayan bir modeli ortaya koyduğu ifade edilebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 8 kişi yeni yönetim modelinin yereldeki talep ve ihtiyaçlara cevap verebilecek bir uygulama olacağını düşünmektedir.
- Pozitif yaklaşım sergileyen 5 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın bir yerinden yönetim kuruluşu olduğunu, bu nedenle yereli iyi tanıdığını, yerelde de hızlı çözüm üretebilen ve seri hareket edebilen bir mekanizma olduğunu düşünmektedir.
- Pozitif yaklaşım sergileyen 3 görüşmeci bölgede aktif katılımın artırılması ve paydaş toplantılarıyla kararların alınmasını gerektiğini düşünmektedir.
- 10 görüşmeci arasından 2 kişi olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Yerelle bir iş birliği sağlanmadığını ve yerelin yok sayıldığını düşünmektedirler. Görüşmecilerden biri ek olarak Alan Başkanlığı’nın çok politik

davrandığını ve imar planlarına karışmalarını çok yersiz bulduğunu ifade etmiştir.

Gelen cevaplar doğrultusunda Alan Başkanlığı yönetim modelinin, yerelde talep ve ihtiyaçları karşılayabilecek bir anlayışa sahip olduğu ileri sürülebilir. Bölge de hizmet veren bir kurum olması nedeniyle sorunlara hızlı müdahale edebildiği ve hareket alanının geniş olduğu düşünülebilir.

Katılımcılara ikinci olarak *‘Alan yönetimi anlayışı çerçevesinde Türkiye’deki koruma politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?’* şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmecedan 10 tanesi alan yönetimi ve uygulamalarına pozitif bir yaklaşım sergilemektedir. Görüşmeciler çoğunlukla Alan Başkanlığı modelinin uygulanmadığı bölgelerde yaptırım gücünün zayıf olduğunu, yetki konusunda karmaşıklık yaşandığını ve bölgesel planlama sorunları yaşandığını ifade etmişlerdir.
- Görüşmeciler koruma alanlarının özel mevzuat hükümlerine göre idare edilmesinin doğru olduğunu düşünmektedir.
- Pozitif yaklaşım sergileyen görüşmeler arasından 5’i özel koruma gerektiren alanlarda Alan Başkanlığı modelinin yaygınlaştırılması gerektiğini düşünmektedir.
- 11 görüşmeci arasından sadece 1 görüşmeci konunun politik değerlendirildiğini ve Alan Başkanlığı’nın bağımsız olmadığını ileri sürmektedir.

Katılımcılar büyük ölçüde alan yönetimi anlayışının etkin bir koruma sağlayacağını düşünmektedir. Kapadokya bölgesi özelinde, özel mevzuata tabi bir koruma politikasının iyi sonuçlar ortaya koyduğu ifade edilebilir. Korunması gereken alanların tek bir mevzuata ve aynı koruma esaslarına göre korunmaması gerekliliği önem arz etmektedir. Bu anlamda yönetim modelinin doğru bir uygulama ortaya koyduğu ileri sürülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 7 kişi konuya pozitif bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır.
- Görüşmeciler koruma politikalarının merkezden alınan kararlarla uygulanamayacağını düşünmektedir. Özel koruma gerektiren bölgeler açısından Alan Başkanlığı’nın doğru bir model olduğunu düşünmektedirler.
- 1 görüşmeci Alan yönetiminin Türkiye’deki plansızlık sorununa çözüm getirdiğini ifade etmiştir.

- Pozitif bakış açısına sahip görüşmeciler Türkiye’de özel koruma gerektiren alanlarda Alan Başkanlığı uygulamalarının artırılması gerektiğini düşünmektedir.
- 10 görüşmeci arasından 3 kişi ise olumsuz bir tutum sergilemektedir.
- 1 görüşmeci Alan yönetiminin doğru bir karar olmadığını düşünmektedir.
- 1 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın politik bir tutum sergilediğini düşünmektedir.
- 1 görüşmeci ise Alan Başkanlığı’nın paydaşlık ve aktif katılım kavramlarından uzak bir tutum sergilediğini bu nedenle doğru politika uygulamadıklarını düşünmektedir. Atama ile gelen insanlar yerine bölgeden seçilecek insanların oluşturduğu bir kurul ile kararların alınması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcılar büyük ölçüde alan yönetimi anlayışının etkin bir koruma sağlayacağını düşünmektedir. Çanakkale Tarihi Alan bölgesi özelinde, özel mevzuata tabi bir koruma politikasının iyi sonuçlar ortaya koyduğu ifade edilebilir. Korunması gereken alanların tek bir mevzuata ve aynı koruma esaslarına göre korunmaması gerekliliği önem arz etmektedir. Koruma politikalarının merkezden belirlenemeyecek kadar farklılık ve önem arz eden politikalar olduğu, bu anlamda yönetim modelinin doğru bir uygulama ortaya koyduğu ileri sürülebilir.

4.4.4. Sürdürülebilirlik ve Bölgesel Kalkınmaya İlişkin Değerlendirme

Alan Başkanlığı uygulamasının sürdürülebilir politikalar üretmesi yönünde katılımcılara ‘*Yönetim modelinin değişmesi, hedeflenen potansiyele daha hızlı ve sürdürülebilir yollardan ulaşabilmeyi sağlayabilir mi? Bu konu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplar doğrultusunda;

- 11 görüşmecinin tümü pozitif bir yaklaşım sergilemiştir.
- 8 görüşmeci hedeflenen potansiyele ulaşmada Alan Başkanlığı uygulamasının bütün yetkileri tek elde toplayarak, tek bir muhatap oluşturması bakımından önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir.
- 1 görüşmeci kurumun kendine ait bir bütçeye sahip olmasının avantaj yarattığını düşünmektedir.
- 2 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın bölgede kurulan bir kurum olması itibariyle bölge potansiyellerini ortaya çıkardığını düşünmektedir.
- 1 görüşmeci Alan Başkanlığı modelinin Cumhurbaşkanlığı on ikinci kalkınma planı toplantısında tartışıldığını ve bu uygulamanın koruma noktasında en ideal anlayış olduğuna kanaat getirildiğini ifade etmiştir.

- 2 görüşmeci pozitif bakış açısına rağmen Alan Başkanlığı politikalarına eleştiri getirmiştir. Bu görüşmeciler yerel idarelerle problemler yaşanabildiğini ve buna bağlı olarak belediyelerle koordineli bir çalışma yürütmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Görüşmecilerden biri bu durum geçiş dönemi koşullarına bağlamış ve Alan Başkanlığı’nın kendi içinde organize olamadığını ifade etmiştir.

Verilen cevaplar doğrultusunda Alan Başkanlığı uygulamasının, bölgede hedeflenen potansiyele hızlı ve sürdürülebilir yollardan ulaşabilmeyi sağlayabilecek bir yönetim anlayışı yarattığı düşünülebilir. Aynı zamanda bürokratik işlemler konusunda süreçleri hızlandıran bir uygulama sunduğu ileri sürülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- Görüşmecilerin tümü pozitif bir bakış açısına sahiptir
- 6 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın bürokratik işleri kolaylaştırdığını düşünmektedir. bu görüşmeciler çoğunlukla denetim, liyakat, şeffaflık ve kurumsallık konuları üzerinden Alan Başkanlığı’nın güçlü yanlarına vurgu yapmışlardır.
- 1 görüşmeci iki dönem boyunca stratejik planlar hazırlandığını söylemiştir.
- Başka bir görüşmeci ise Alan yönetiminin bütüncül hedefler doğrultusunda doğru bir yaklaşım olduğunu ve Alan Başkanlıklarının bilgi birikimi ve bütçe ile birbirlerini beslemeleri gerektiğini düşünmektedir.
- 1 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın yetkilerinin genişletilmesi gerektiğini, bunun sebebinin ise sınırlar dışında kalan ve yapılandırma ihtiyacı duyulan alanlar olduğunu söylemiştir.
- 3 görüşmeci ise pozitif yaklaşım sergilemelerine rağmen Alan Başkanlığı’nın aktif katılım esaslı bir yaklaşım sergilemediğini eleştirmiştir.

Verilen cevaplar doğrultusunda yönetim modelinin değişmesinin hedeflenen potansiyele ulaşmada doğru bir yaklaşım sergilediği ileri sürülebilir. Aktif katılımı desteklenen bir uygulamanın daha sürdürülebilir olacağı düşünülebilir. Tek bir karar mekanizmasının oluşmasının karar alma ve uygulama süreçlerinde daha hızlı bir yaklaşım sergileyeceği ileri sürülebilir.

İkinci olarak katılımcılara ‘Alan Başkanlığı yönetim modelinin bölgesel kalkınmayı destekleyecek ve turizm potansiyelini artıracak uygulamaları ortaya koyabileceğini düşünüyor musunuz?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmecedan 10 tanesi Alan Başkanlığı uygulamalarının bölgesel kalkınmayı desteklediğini ve turizm potansiyelini artırdığını düşünmektedir.
- Pozitif bakış açısına sahip görüşmecilerden 3’ü Alan Başkanlığı’nın kuruluş amacının Bölgesel kalkınmayı artırmak ve turizm potansiyelini desteklemek olduğunu ifade etmiştir.
- Pozitif bakış açısına sahip görüşmecilerden 3’ü bölgesel kalkınma ve turizm potansiyeline ilişkin olarak üst ölçek planlarını referans olarak göstermişlerdir.
- Pozitif bakış açısına sahip görüşmecilerden 1’i, bölgede bir Alan Başkanlığı’nın kurulmasının bölgeye yatırımcı çekeceğini ve buna bağlı olarak bölgede arsa fiyatlarının arttığını ifade etmiştir.
- Pozitif bakış açısına sahip görüşmeciler konuya ilişkin tanıtım faaliyetlerinde kamu gücünün kullanılması, yatırımların desteklenmesi, alanın farklı kısımlarında popülaritenin artması gibi çeşitli görüşler dile getirmişlerdir.
- Pozitif bakış açısına sahip görüşmecilerden 3 tanesi konuya ilişkin çeşitli eleştiriler sunmuştur. 1 görüşmeci yerele mutlaka fırsat tanınması gerektiğini ifade etmiştir. 1 görüşmeci komisyon kararlarına kesin olarak uyulması gerektiğini belirtmiştir. Diğer görüşmeci ise Alan Başkanlığı’nın idari yapılanmasının ve mevzuatının zayıf kaldığını ve bu zayıflığın giderilmesiyle birlikte Alan Başkanlığı’nın hızlı karar alıcı ve uygulayıcı bir mekanizmaya dönüşeceğini ifade etmiştir.
- 11 görüşmecedan 1 tanesi konuya olumsuz bir yaklaşım sergilemektedir. Alan Başkanlığı’nın politik bir yaklaşım sergilediğini, tekelleşme yarattığını ve vatandaş nezdinde işleri kolaylaştırmadığını ileri sürmektedir.

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Kapadokya Bölgesi’nde bir Alan Başkanlığı kurulmasının bölgenin turizm potansiyelini artırdığı ileri sürülebilir. Aynı zamanda üst ölçek planı hazırlamanın bölgedeki faaliyetlerde bir sürdürülebilirlik kazandıracağı ve ulaşılmak istenilen potansiyele daha hızlı ve kontrollü bir şekilde ulaşmayı sağlayabileceği düşünülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmecedan 9’u pozitif bir bakış açısına sahiptir.
- Yönetim modelinin bölgesel kalkınmayı ve turizm potansiyelini artıracak uygulamaları olduğunu düşünmektedir.
- 2 görüşmeci örnek olarak Gelibolu Sualtı Milli Parkı’nın faaliyete geçirilmesini ve lavanta bahçeleri kurulmasını örnek olarak göstermiştir.

- 10 görüşmeci arasından 1 kişi olumsuz bir tutum sergilemektedir. Görüşmeci koordinat sınırlarının çok geniş olduğunu, hiçbir faaliyet yapamadıklarını ve Alan Başkanlığı’nın bölgede hiçbir katkısı olmadığını söylemiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda Tarihi Alan Bölgesi’nde bir Alan Başkanlığı kurulmasının bölgenin turizm potansiyelini artırdığı ileri sürülebilir. Aynı zamanda kurumsal hafızanın bölgedeki faaliyetlerde bir sürdürülebilirlik kazandıracağı ve ulaşılmak istenilen potansiyele daha hızlı ve kontrollü bir şekilde ulaşmayı sağlayabileceği düşünülebilir.

4.4.5. Bütçe ve Paydaşlara İlişkin Değerlendirme

Koruma politikalarında paydaşların rolünü ve aktif katılımı ölçmek amacıyla katılımcılara ‘Alan Başkanlığı kurulmadan önceki yönetim biçiminde paydaşlar hangi faaliyet ve uygulamalara aktif olarak katılım sağlıyorlardı?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeci arasından 10 tanesi Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemde paydaşların çok fazla aktif olmadıklarını dile getirmişlerdir.
- 4 görüşmeci bu durumun koordinasyon eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmiştir.
- 8 görüşmeci Alan Başkanlığı kuruluşuyla birlikte aktif katılım yönünde bir koordinasyon oluşturulmaya çalışıldığını ifade etmiştir.
- 6 görüşmeci Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemde üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının veya yerel idarelerin nadiren festival, çalıştay gibi etkinlikleri düzenlediğini fakat bunların içerikleri hakkında herhangi bir bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir.
- 1 görüşmeci daha önce aktif bir paydaş katılımının olmamasını ‘şahıslara’ bağlamaktadır.
- 1 görüşmeci önceki dönemde yerelden gelen taleplerin tabiat komisyonuna veya koruma kuruluna gittiğini söylemiştir.
- 1 görüşmeci ise koruma kurullarınca bilgilendirme toplantıları düzenlendiğini ifade etmiştir.
- 11 görüşmeci arasından 1 kişi bu konuya ilişkin bir bilgisi olmadığını söylemiştir.

Gelen cevaplar doğrultusunda Alan Başkanlığı öncesi dönemde aktif bir paydaş katılımının olmadığı söylenebilir. Alan Başkanlığı’nın kurulmasıyla birlikte paydaş katılımını artırıcı uygulamaların faaliyete geçirildiği ileri sürülebilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 2 görüşmeci kamu kurumlarının bölgede aktif olarak görev yaptıklarını fakat bunlar arasında yetki karmaşası ve koordinasyon eksikliği olduğunu ifade etmiştir.
- 3 görüşmeci aktif bir paydaşlık katılımının olmadığını ifade etmiştir.
- 1 görüşmeci paydaşları belediyeler, sanayi ve ticaret odaları, muhtarlar ve diğer yerel aktörler olarak değerlendirmiştir.
- 10 görüşmeci arasından 3 kişi herhangi bir paydaşlık faaliyeti olmadığını ifade etmiştir.
- 10 görüşmeci arasından 3 kişi konuya ilişkin bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

Gelen cevaplar doğrultusunda Alan Başkanlığı öncesi dönemde aktif bir paydaş katılımının olmadığı söylenebilir.

İkinci olarak katılımcılara ‘Alan Başkanlığının bütçesinin, merkezi idarenin yanı sıra yerel yönetimler ve bölgede faaliyet gösteren işletmelerden elde edilen gelirlerden sağlanması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?’ şeklinde bir soru sorulmuştur.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeciden 5 tanesi konuya ilişkin olumlu bir bakış açısına sahiptir.
- Olumlu bakış açısına sahip olan görüşmeciler ‘yerelden alınan paranın yine yerele yatırım olarak döndüğünü’ ifade etmişlerdir. Bu görüşmecilerden 2 tanesi katılımcılığın ve sürdürülebilirliğin arttığını söylemiştir.
- Bir görüşmeci yerelden bütçe sağlanmasının kurumsal gücü artırdığını düşünmektedir.
- Başka bir görüşmeci ise bütçe konusunun geniş bir hareket alanı sağladığını ileri sürmüştür.
- 11 görüşmeci arasından 1 görüşmeci konuya ilişkin bir bilgisi olmadığını ve fikir yürütemeyeceğini belirtmiştir.
- 11 görüşmeciden 5 tanesi konuya ilişkin olumsuz bir bakış açısına sahiptir.
- Görüşmecilerden biri belediyelere tanınan bütçenin ‘belediyenin hakkı’ olduğunu düşünmektedir.
- 1 görüşmeci bu durumun bölge için olumsuz bir tanıtım imajı yarattığını düşünmektedir.

- 2 görüşmeci yerelden alınan paranın yerele geri döndürülmediğini düşünmektedir.
- 2 görüşmeci yerelden bir bütçe sağlanmasının, kurumun ilk kurulduğu zamanlar eksikleri olduğu için normal karşılanabileceğini fakat şu an gereksiz olduğunu düşünmektedir.
- 1 görüşmeci mevzuatta tanımlandığı üzere kendi bütçelerini oluşturabilecek güçleri olduğunu düşünmektedir.
- 1 görüşmeci ise bu durumun yerel idareleri zorlayan bir konu olduğunu ileri sürmüştür. Bütçe konusunun bir zorunluluk haline gelmesine eleştiride bulunmuştur. Faaliyetlerin yürütülmesi noktasında kurumsal paydaşlığın gözetilmesinin daha iyi bir yaklaşım olacağını düşünmektedir.

Görüşmecilerin verdiği cevaplar arasında bir eşitlik söz konusudur. Bu bağlamda bütçe konusunda net bir fikir birliği sağlandığı ileri sürülememektedir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 5 kişi konuya ilişkin olumlu bir yaklaşıma sahiptir.
- Olumlu bakış açısına sahip görüşmeciler bütçenin yine yerele aktarıldığı ve yerelde kendini döndüren bir mekanizmaya evrildiğini ileri sürmektedir.
- Görüşmeciler yerelden bütçe sağlamanın karar alma süreçlerinde aktif rol oynayabileceğini ve katılımı artıracağını düşünmektedirler.
- 10 görüşmeci arasından 5 kişi konuya ilişkin olumsuz bir yaklaşıma sahiptir.
- Bir görüşmeci bu durumun kurum saygınlığını azaltan bir duruma yol açtığını düşünmektedir.
- 3 görüşmeci yerelde hiçbir etkisi olmadığını ve yerel yönetimlere zarar verdiğini ifade etmiştir.

Görüşmecilerin verdiği cevaplar arasında bir eşitlik söz konusudur. Bu bağlamda bütçe konusunda net bir fikir birliği sağlandığı ileri sürülememektedir.

4.4.6. Yetki Sınırlaması Üzerine Değerlendirme

Yetki sınırlaması konusuna ilişkin olarak önce ‘Alan Başkanlığı uygulamasına geçilmeden önce kültür varlıklarını korumaya yönelik hazırlanan yasal mevzuat, yerel yönetimlerin yetkilerini sınırlamakta mıydı? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeciden 4’ü Alan Başkanlığı uygulamasına geçmeden önceki dönemde yasal mevzuatın yerel yönetimlerin yetkilerini sınırladığını ifade etmiştir.
- 11 görüşmeciden 7’si ise yerel yönetimlerin sınırlandırılmadığını ifade etmiştir.
- 6 görüşmeci bölgede koruma kurullarının varlık gösterdiğini ifade etmiştir.
- 5 görüşmeci 2863 sayılı Kanunun özel bir kanun olduğunu ve İmar Kanundan istisna olduğunu ifade etmiştir.
- 2 görüşmeci koruma konusunun yerel idarelere bırakılmayacak kadar hassasiyet taşıdığını ifade etmiştir. Bu nedenle yetki kısıtlaması olarak değerlendirmemek taraftarıdır.
- 1 görüşmeci Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemde daha aktif bir katılım sağladıklarını, bu nedenle sınırlama olmadığını ifade etmiştir.
- 1 görüşmeci ise plan yapma, imar, satış-kiralama gibi konularda daha serbest olduklarını ifade etmiştir.

Alan Başkanlığı öncesi durum değerlendirildiğinde yasal mevzuatın bir yetki sınırlaması getirmediği ifade edilebilir. Bunun sebebi ise 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 4. Maddesinden istisna bir kanun olması olarak yorumlanabilir.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 7 kişi sınırlandırdığını ifade etmiştir.
- 5 görüşmeci bu sınırlamanın 2863 sayılı Kanun’dan ileri geldiğini öne sürmüştür. Bir kişi çok fazla bürokrasiye takıldıklarını ifade etmiştir.
- 1 görüşmeci ise korumanın farklılaşan bir şey olmadığını, sınırlayıcı unsurun plan yapma yetkisi olduğunu belirtmiştir.
- 10 görüşmeci arasından 2 kişi sınırlandırmadığını ifade etmiştir. Önceki dönemde yetki alanlarına ve sınırlarına bir müdahale olmadığını ileri sürmüşlerdir.
- 10 görüşmeci arasından 1 kişi ise yerel yönetimin bir yetkisi olmadığını düşünmektedir.

Alan Başkanlığı öncesi durum değerlendirildiğinde yasal mevzuatın bir yetki sınırlaması getirmediği ifade edilebilir. Bunun sebebi ise 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 4. Maddesinden istisna bir kanun olması olarak yorumlanabilir.

Katılımcılara ikinci olarak ‘Alan başkanlığının yetkilerine baktığımızda yerel yönetimlerin yetkilerinin sınırlandığını düşünüyor musunuz? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kapadokya Alan Başkanlığı özelinde gelen cevaplara göre;

- 11 görüşmeciden 6 tanesi Alan Başkanlığı’nın yetkilerinin, yerel idarelerin yetkilerini sınırlandığını düşünmemektedir.
- 11 görüşmeciden 4 tanesi Alan Başkanlığı’nın bir yetki sınırlaması getirdiğini düşünmektedir. Bu konuda 1 görüşmeci hiçbir yetkisi kalmadığını ifade ederken diğer üç görüşmeci ise bu durumdan memnun olduklarını ifade etmiştir.
- 11 görüşmeciden 1 tanesi net bir fikir beyan edememiştir. Sebebinin ise plan yapma yetkisine bağlamıştır. Belediyelerden plan yapma yetkisinin alınıp alınmadığını bilmemektedir.
- 5 görüşmeci mevzuattan gelen yetkilerin aynen devam ettirildiğini ifade etmiştir.
- 1 görüşmeci, Belediye Kanunu’nda tanımlanan hiçbir yetkiyi Alan Başkanlığı’na tanımlamadıklarını, bölgede faaliyet gösteren birçok kurumun yetkisini 7174 sayılı Kanun nezdinde tek elde topladıklarını ve yerinden yönetim kuruluşu olmaları nedeniyle bölgede denetimin sıklaştığını ifade etmiştir. Denetimin sıklaşmasının bölge halkınca ve yerel idarelerce yetki kısıtlaması olarak nitelendirildiğini ifade etmiştir.
- 5 görüşmeci Alan Başkanlığı’nın yerel idarelerin yükünü hafifleten bir kurum olduğunu ileri sürmüştür. Bunun sebebinin ise yerel idarelerin oy kaygısı ve siyasi baskılara maruz kalan kurumlar olmasına bağlamışlardır. Alan Başkanlığı’nın izin ve onay makamı olmasının, yerel idareciler ve seçmenleri karşı karşıya gelmekten kurtardığını ifade etmişlerdir.

Yetki kısıtlamasına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, Alan Başkanlığı’nın yetki kısıtlayıcı bir mekanizma olmadığı ileri sürülebilir. Söz konusu olabilecek bir yetki kısıtlamasının 2863 sayılı Kanun’dan ileri geldiği düşünülebilir. Yetkiye ilişkin bir değerlendirme yapılması durumunda 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 4. Maddesinden istisna bir kanun olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

ÇATAB özelinde gelen cevaplara göre;

- 10 görüşmeci arasından 7 kişi sınırlandığını düşünmektedir.
- 5 görüşmeci yerel yönetimlerin elinin rahatladığını düşünmektedir. Bunun sebebinin ise, yerel yönetimlerin üzerinde yetki baskısını kaldıramayacakları ve siyasi nitelik gösteren kurumlar olmalarına bağlamaktadır.

- 3 görüşmeci yerel yönetimlerdeki yetki sınırlandırmasını plan yapma yetkisinin alınması olarak değerlendirmiştir.
- 10 görüşmeci arasından 3 kişi sınırlandırmadığını düşünmektedir.
- 1 görüşmeci sınırlar dışında kaldığını belirtmiştir.
- 2 görüşmeci yerelin dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

Yetki kısıtlamasına ilişkin görüşler değerlendirildiğinde, Alan Başkanlığı’nın yetki kısıtlayıcı bir mekanizma olmadığı ileri sürülebilir. Söz konusu olabilecek bir yetki kısıtlamasının 2863 sayılı Kanun’dan ileri geldiği düşünülebilir. Yetkiye ilişkin bir değerlendirme yapılması durumunda 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 4. Maddesinden istisna bir kanun olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

5. Sonuç

Kültürel miras toplumsal medeniyetin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir unsurdur. Kültürel mirası koruma anlayışı kadar bunun sürdürülebilir yollarla yapılması da önem taşımaktadır. Koruma planlarının hazırlanması, erişilebilirlik, süreklilik ve katılımcı yaklaşımların yer alması koruma uygulamalarında verimlilik ve etkinlik sağlamaktadır. Türkiye’de kültürel miras yönetimi alanında faaliyete geçirilen Alan Başkanlığı uygulaması, yeni bir yaklaşımı ifade etmekle birlikte korumanın sürdürülebilirliği ve korunacak alanlarda yönetsel etkinliğin sağlanması amaçlarını taşımaktadır.

Alan Başkanlıklarının kuruluşlarının gerekçeleri olarak ilgili bölgelerde ağır bir bürokrasinin olması, karar alma ve denetleme mekanizmalarının zayıflığı ve idari süreçlerdeki çok başlılık örnek verilebilir. Alan Başkanlığı uygulamasının mevcut durumda bu sorunlara çözüm geliştiren ve yetki karmaşasını ortadan kaldıran kurumlar oldukları söylenebilmektedir. Bunun en önemli sebebi Alan Başkanlıklarının ilgili bölgelerde tek muhatap haline gelen kurumlara dönüşmeleridir. Sorunlar karşısında tek bir muhatabın bulunması işlemleri hızlandırmakta ve bürokratik ağırlığı ortadan kaldırmaktadır.

Koruma politikalarının uygulanması konularında Alan Başkanlığı, yereldeki talep ve ihtiyaçlara daha kolay cevap verebilen bir yapılanmadır. Alan Başkanlıkları özel koruma gerektiren bölgelerde, ihtiyaç duyulan gereksinimlere bağlı olarak kurulan kurumlardır. Yerinden yönetim ilkesi gereğince doğrudan ilgili bölgede kurulan ve bölgenin kendine has özelliklerine ve iç dinamiklerine uygun olarak bir koruma ve yönetim anlayışına sahiptir. Bu nedenle bölgedeki sorunlardan daha çabuk haberdar olma, sorunlara yerinde ve doğrudan müdahale edebilme, hızlı ve kalıcı çözümler üretebilme kapasiteleri yüksek olmaktadır.

Değinilmesi gereken diğer bir konu ise, özel mevzuatla koruma sağlamanın daha etkin bir anlayışı ortaya çıkardığıdır. Türkiye’de kültür varlıklarının korunması 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

ile sağlanmaktadır. Kanun nezdinde koruma ilkeleri açık bir şekilde tanımlanmış ve ülke genelinde kültürel miras statüsü taşıyan tüm taşınır taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları üzerinde uygulanmaktadır. Buna ek olarak, özel bir koruma statüsünün geliştirilmesi gereken, birden fazla nitelik ve bölgesel özellik gösteren, korunması gereken farklı endemik türlerin ve çeşitliliğin artış gösterdiği, tarihsel seyir içerisinde çok farklı bir konuma ve öneme sahip olan çeşitli yerlerde ilgili Kanuna ek olarak bölgeye özgü bir yönetim ve koruma biçiminin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Kapadokya ve Gelibolu Tarihi Alanı iyi birer örnek oluşturmaktadır.

Alan Başkanlıklarının kuruluş gerekçelerinde bölgesel kalkınmanın desteklenmesine yönelik ifadeler yer almaktadır. Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı özelinde ‘ulusal ve uluslararası anma turizmi oluşturmak, gazi köylerin kalkınmasını ve gelişimini sağlamak’ yer alırken, Kapadokya Alan Başkanlığı’nda ise ‘turizm aktivitelerinin planlanması, teşvik edilmesi ve geliştirilmesi’ yer almaktadır. Uygulamalar neticesinde Alan Başkanlıklarının bölgesel kalkınmayı destekleyici ve hedeflenen potansiyele daha hızlı ve sürdürülebilir yollardan ulaşabilmeyi sağladığı, turizm potansiyelini artıracak ve yeni alanlar oluşturacak uygulamalar yürüttüğü düşünülmektedir. Buradaki en büyük etken kuruluş gerekçelerinde yer aldığı üzere, tek bir karar mekanizması üzerinden daha hızlı ve kontrollü bir yaklaşım sağlanmasıdır.

Alan Başkanlıklarının temsiliyeti sağlayıcı politikalar ürettiğini düşünmek mümkün olabilmektedir. Özellikle Alan Başkanlığı kurulmadan önceki dönemlerde temsiliyet konusu bir sorun haline gelmiştir. Tek bir karar mekanizmasının olmamasının, çok başlı ve ağır bürokrasi kurumlarının varlığının, temsiliyet ve katılımcılığın sağlanabileceği bir ortamı oluşturmadığı söylenebilmektedir. Bu anlamda Alan Başkanlıklarının aktif paydaş katılımını sağlayacak bir ortam oluşturdukları ifade edilebilmektedir.

Alan Başkanlıklarının bütçesi çok büyük ölçüde merkezi idare tarafından karşılanmaktadır. Buna ek olarak yereldeki paydaşları üzerinden de gelir sağlamaktadır. Bütçenin yeterli düzeyde olması bölgede kültürel varlıkların korunması, statüsü ve bunlara dair faaliyetlerin yeterli şekilde gerçekleştirilmesinde de etkili olmaktadır. Öte yandan bütçe konusu yerel paydaşlar nezdinde eleştirilen bir durum olmaktadır. Ancak maddi bir gelir sağlanması durumunun aynı zamanda temsiliyeti artırıcı bir unsur haline gelebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Alan Başkanlıklarının özel yönetim anlayışı gerektiren ve özellikle koordinasyon sıkıntılarının yaşandığı bölgelerde kurulması, açıklık getirilmesi gereken muhtemel birkaç konuyu ortaya çıkarmaktadır. Bu konulardan biri yetki sınırlaması konusudur. Yerel idareler nezdinde, yetki sınırlaması konusu imar gibi konular üzerinden eleştirilmektedir. Öncelikli olarak belirtilmesi gereken husus Alan Başkanlıklarının kuruluşundan önce veya sonra herhangi bir yetki

kısıtlaması ortaya çıkarmadığıdır. Alan yönetimi uygulanan yerler başta olmak üzere korunması gereken kültürel miras alanlarında 2863 Sayılı Kanun gereğince faaliyetler yürütülmektedir. Alan Başkanlıkları nezdinde bir yetki sınırlaması getirdiği yorumu doğru olmamakla birlikte denetimlerin sıklaştırıldığı ifade edilebilmektedir. Önceki dönemlere ait koordinasyon eksikliği ve birden fazla kurumun varlığı Alan Başkanlıklarını, yetkilerin toplandığı ve kararların tek bir merkezden alındığı mekanizmalara dönüştürmüştür.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde kurulan Alan Başkanlıkları yeni bir kurumsal yapılanma olmakla birlikte yerinden yönetim ilkeleri çerçevesinde kanuna tabi bir oluşumdur. Kültürel varlıkların korunması, işletilmesi, buldukları bölgenin kalkınmasında rol alması gibi unsurlarla birlikte bürokratik engeller, yetkinin dağınıklığı gibi işlem süreçlerinin önüne geçilmesi kapsamında Alan Başkanlığı uygulamaları kamu yönetimi adına önemli bir adım olarak görülmektedir. Alan Başkanlığı uygulaması ile doğal sit alanları kapsamında kurumlar arasında yetki karmaşasına son vermek, yetkinin tek elde toplanmasını sağlayarak koruma projelerinin denetlemek, kontrol etmek üzerine odaklanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte yönetim anlamına çok başlılığı ortadan kaldırarak süreç yönetiminde ve bürokratik konularda zamandan kazanım sağlamak önemsenmiştir.

Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda, Alan Başkanlığı uygulamasının pratikte kültürel mirası korumaya yönelik politikalarda etkinlik ve verimlilik sağladığı düşünülmektedir. Yönetim modelinin değişmesi, özel yönetim anlayışı gerektiren Kapadokya ve Gelibolu Tarihi Alanı gibi bölgelerde bütüncül kararlar ve bütüncül hedefler oluşturmayı kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte karşılıklı bilgi alışverişinin sağlanması, tecrübe aktarımı veya kurumsal hafıza oluşturmak gibi unsurlarda önemlidir. Bu sebepler göz önüne alınarak, kurulan ve kurulması muhtemel Alan Başkanlıklarının bir Bakan Yardımcılığı uhdesinde birleştirilerek aralarında eşgüdümü sağlanabilir.

Kaynakça

- Akça, S. (2017). “Kültürel Miras Yönetimi; İstanbul Tarihi Yarımada Örneği Değerlendirme ve Öneriler”, İdeal Kent Elektronik Dergi, 22(8), 577-596.
- Bahçeci, M.(2004). İzmir Bölgesi Urla-Limantepe Tunç Çağı Yerleşimi, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Bianchini, F. & Parkinson, M. (1993). Cultural Policy and Urban Regeneration: The West European Experience. Manchester: Manchester University Press.
- ÇATAB (2016). <https://catab.ktb.gov.tr/Eklenti/50049,2016-2020-stratejik-planpdf.pdf?0>
- Çolakadıoğlu, D. (2012). Korunan Alan Yönetiminde Katılımcılar: Göreme Tarihi Milli Parkı Örneği, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Güler, M. ve Ekinci Y. (2010). “Tarihi Çevre Korumanın Yönetimsel Boyutu ve Alan Yönetimi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 19(3), s.1-24.

https://en.unesco.org/sites/default/files/turkey_regulationsubstanceproceduresestablishmentsitemanagementmonumentcouncil_15_turorof.pdf, (28.05.2023).

<https://sozluk.gov.tr/>, (01.06.2023)

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevl-.html>, (05.06.2023)

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=9637&mevzuatTur=KurumVeKuruluyonetmeligi&mevzuatTertip=5>, (05.06.2023).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2863.pdf> , (01.06.2023)

<https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177/>, (01.06.2023)

<https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/>, (01.06.2023)

Japanese Agency for Cultural Affairs. Guidelines on the Use of Cultural Properties (Buildings) [in Japanese], 1996. <http://www.bunka.go.jp> (1996) accessed September 19, 2003.

KTB (2021a). <https://kapadokyaalan.ktb.gov.tr/TR-286751/birimlerimiz.html>

Kurum ve Kuruluş Yönetmeliği (2023).

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=9637&mevzuatTur=KurumVeKuruluyonetmeligi&mevzuatTertip=5>, (28.05.2023)

Uluslan, E. (2016). “Türkiye’de Kültürel Miras Alanında Yönetim Planlaması Deneyimi”, *İdeal Kent Elektronik Dergi*, 19(7), 372-401.

Ülgen, M.(2020). *Kültür ve Tabiat Varlıklarının Ticareti ve Yurtdışına Çıkarılması Suçları*, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.

Ünsal D. ve Pulhan, G. (2012). *Kültürel Miras Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Yücel Batmaz, N. ve Biçici, G. (2021). “Türkiye’de Somut Kültürel Mirasın Korunması Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırıkkale-Delice Örneği”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1), 97-110.

Zancheti, Silvio Mendes. “Values, Built Heritage and Cyberspace.” *Museum International* No. 215, 54, no. 3 (2002): 19–28.